

ÖZEN ÜLGEN

**ANAYASA YARGISINDA İPTAL
KARARLARININ ETKİLERİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XVII
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARLARININ ZAMAN BAKIMINDAN ETKİSİ

I. İPTAL KARARLARININ ZAMAN BAKIMINDAN ETKİSİNİN BELİRLENMESİ	8
A. Teorik Olarak Anayasa Yargısında İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisinin Belirlenmesi	8
1. İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisinin Belirlenmesinde Alternatifler.....	9
a. İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisinin Belirlenmesinde Gözetilen İlkeler.....	10
i. Hukuk Devleti İlkesinin Bir Unsuru Olarak Anayasanın Üstünlüğü İlkesinin Korunması.....	10
ii. Hukuk Devleti İlkesinin Bir Unsuru Olarak Hukuki Güvenlik İlkesinin Korunması.....	12

b. İptal Edilen Normun Niteliğine ve İptal Gerekçesine Bağlı Farklılıkların Göz Önünde Bulundurulması	15
i. İptal Edilen Normun Niteliğinin Dikkate Alınması..	15
ii. İptal Kararının Gerekçesinin Dikkate Alınması	17
2. İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisini Belirleme Yetkisi.....	20
a. İptal Kararının Etkisinin Bizzat Anayasa Mahkemesi Tarafından Belirlenmesi.....	21
i. Anayasa Mahkemesinin Resen İptal Kararının Etkisini Belirleme Yetkisini Kullanması	21
ii. Anayasa Mahkemesine İptal Kararının Etkisini Belirleme Yetkisi Tanınması	24
b. İptal Kararının Etkisinin Yasama/Yürütme/Yargı Organlarıncaya Belirlenmesi	27
i. İptal Kararının Etkisini Belirlemeye Yönelik Yasal Düzenlemeler.....	28
ii. İptal Kararının Etkisinin Yargı Organı Tarafından Belirlenmesi	29
B. Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisinin Belirlenmesi	29
1. Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Yürürlüğe Girmesi. 30	
a. Yürürlük Kuralı: Resmi Gazetede Yayımlandığı Gün.....	31
i. İptal Kararının Resmi Gazetede Yayımlanma Zamanı Sorunu	32
ii. İptal Kararının Resmi Gazetede Yayımlanmadan Açıklanması Sorunu.....	35
b. Yürürlük Kuralının İstisnaları.....	42
i. Anayasal istisna: Yürürlüğün Erteleme.....	42
ii. İçtihat Yoluyla İstisna: Yürürlüğün Durdurulması ...	46
2. Anayasal Kural: İptal Kararlarının Derhal Etkisi	50
a. Geriye Yürüme Yasağı Karşısında Derhal Etki Kuralı	50
i. Derhal Etki: Gerçek Olmayan Geçmişe Yürüme	51
ii. Derhal Etki: Görülmekte Olan Tüm Davalarda Uygulanması.....	54

b. Yürürlüğün Ertelenmesinin Derhal Etki Kuralına Yansıması.....	57
i. Sadece Yasama Organına Yönelik Erteleme Kararları.....	59
ii. İptal Kararını Etkisiz Kılması Mümkün Olan Erteleme Kararları.....	63
II. ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARLARININ ZAMAN BAKIMINDAN ETKİSİNDE YARGI ORGANI UYGULAMASI	68
A. Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Uygulanmasında Temel Kural: Derhal Etki	69
1. Kesinleşmemiş hukuki durumların iptal kararına göre sonuçlanması	69
a. Yüksek Mahkemelerin Yerleşmiş İçtihadı Olarak Derhal Etki	70
i. Yargılama Aşamasında Derhal Etki	70
ii. Derhal Etkinin Kazanılmış Haklara Etkisi	71
b. İdari İşlemler Bakımından Derhal Etki.....	75
i. İptal Kararının Öğrenildiği Tarihle Yürürlüğe Girdiği Tarih Arasındaki İşlemlerin Durumu	75
ii. İptal Kararı Sonrası İYUK m.10 Başvurusu.....	77
2. İptal Kararının Kesinleşmiş Hukuki Durumları Etkilememesi.....	79
a. Dava Açma Süresi Geçtiği İçin Kesinleşen İdari İşlemler.....	80
i. İdari İşlemin Geri Alınmasının Sınırları	80
ii. İptal Kararının Vergide Hata/Şikayet Yoluna Başvuru Hakkı Tanınmaması.....	83
b. Kesin Hüküm Halini Alan Yargı Kararları.....	84
i. Yargı Kararının Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Yürürlüğe Girmesinden Önce Kesinleşmesi.....	85
ii. Kesinleşmeyen Yargı Kararları.....	86
B. Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Uygulanmasında Temel Kuralın İstisnaları.....	90

1. İptal Kararının Zaman Bakımından Etkisini Değiştiren İstisnalar	91
a. Yasal İstisnalar.....	91
i. Ceza Hukukunda Lehe Hüküm İlkesi.....	91
ii. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Etkisini Değiştiren Özel Yasalar.....	94
b. İçtihat Yoluyla Kabul Edilen İstisnalar:	96
i. Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Sayma	96
ii. Yargı Yolunu Kapatın Hükümün İptalinin Yeni Dava Açma Süresi Başlatması.....	99
2. İptal Kararının Uygulanmamasına Neden Olan İstisnalar. 102	
a. İptal Kararı Yürürlüğe Girmesine Rağmen İptal Edilen Normun Uygulanmaya Devam Etmesi.....	102
i. İptal Kararı Yürürlüğe Girmesine Rağmen Hukuk Boşluğunun İptal Edilen Norm Doğrultusunda Doldurulması.....	102
ii. İptal Kararı Yürürlüğe Girdikten Sonra Yapılan Düzenlemenin Geriye Etkili Kabul Edilmesi.....	105
b. İptal Edilen Norma ve İptal Gerekçesine Bağlı İstisnalar	107
i. İdarenin Bağlı Yetki Kullanmak Zorunda Olması Nedeniyle İstisna	108
ii. İstisnanın İstisnası: Erteleme Kararlarının Erken Uygulanması.....	111

İkinci Bölüm

ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARLARININ EGEMENLİĞİ KULLANAN ORGANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

I. ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARININ YASAMA/ YÜRÜTME İŞLEMLERİNE ETKİSİ.....	117
---	-----

A. ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARININ ANAYASAYA AYKIRILIK SORUNUNU ÇÖZMEMESİ	119
1. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Sonuçları	119
a. Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Etkisi	120
i. Uygulanmakla Hükmünü Tüketen Normun İptali.	121
ii. Eksik Düzenleme Nedeniyle Verilen İptal Kararlarının Etkisi.....	123
b. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Uygulanmasında Olanaksızlık.....	124
i. Daha Önce Yürürlükten Kaldırılmış Normların İptali.....	125
ii. Süresinde Verilemeyen İptal Kararları	127
2. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Yasal Boşluk Doğurması	130
a. İptal Edilen Normun Yürürlükten Kaldırdığı Normun Yeniden Yürürlüğe Girmemesi.....	131
i. Kural: İptal Kararının Yürürlükten Kalkmış Düzenlemeyi Yeniden Yürürlüğe Sokmaması	132
ii. Yürürlükten Kalkan Düzenlemenin Yeniden Yürürlüğe Girmesi Yönünde Görüş ve Uygulamalar	134
b. Yasal Boşluğun Yargı Organı Tarafından Doldurulması.....	138
i. Anayasa Mahkemelerinin Boşluk Doldurma Yetkisi	139
ii. Adli ve İdari Yargıda Boşluk Doldurma	140
B. YASAMA ORGANININ ANAYASA MAHKEMESİ KARARI DOĞRULTUSUNDA DÜZENLEME YAPMA SORUMLULUĞU	143
1. Yasal Düzenleme Yapmada Yasama Organının Takdir Yetkisi	144
a. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Yasama Organını Yeni Düzenleme Yapmaya Zorlayamaması	144
i. Yasama Organının İptal Kararı Sonrasında Yeniden Düzenleme Yapma İradesi Göstermemesi.....	146

ii. Yasama Organının İhmalinin Yaptırımı.....	147
b. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının İçerik Olarak Yasama Organını Yeni Düzenleme Yapmaya Zorlaması	151
i. Kamu Düzeni Gereklere 152	
ii. İdarenin Kanuniliği İlkesinin Gereği.....	153
2. Yasama Organının İradesinin Yeniden Düzenleme Yapma Yönünde Olması.....	155
a. Yasama Organının Yeni Düzenleme Yapma Sorumluluğunu Geç Yerine Getirmesi.....	155
i. Yasama Organının Kendisine Verilen Süre İçinde Gerekli Yasal Düzenlemeyi Yapmamasının Sonuçları.....	156
ii. Yasal Boşluğun Yürütme İşlemleriyle Doldurulmaya Çalışılmasının Sonuçları	159
b. Yasama Organının Yeni Düzenlemeyi Geriye Etkili Kılması.....	162
i. Yasal Boşluğun Geriye Etkili Olarak Sonradan Kapatılmasının Mümkün Olması	162
ii. Yasal Boşluğun Geriye Etkili Olarak Sonradan Kapatılmasının Mümkün Olmaması.....	165
II. DEVLET ORGANLARININ ANAYASAYA UYGUN DAVRANMA SORUMLULUĞU	166
A. YASAMA ORGANININ ANAYASA MAHKEMESİ İPTAL KARARI DOĞRULTUSUNDA DÜZENLEME YAPMAMA SORUMLULUĞU.....	167
1. Yasama Organının Aynı Doğrultuda Düzenleme Yapmasının Mümkün Olduğu Haller.....	168
a. Anayasa Aykırılık Kararının Gereğesine Uyulması.....	168
i. Şekil Bakımından Anayasaya Aykırı Bulunan Normların Yeniden Düzenlenmesi	170
ii. Eksik Düzenleme Nedeniyle Verilen İptal Kararlarında Yeniden Düzenleme	175
b. Tali Kurucu İktidar Sıfatının Kullanılması.....	177
i. İptal Edilen Kuralın Aynen Anayasa Hükmü Haline Gelmesi	179

ii. İptal Kararına Gerekçe Olan Anayasa Hükümünün Değiştirilmesi.....	181
2. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı.....	184
a. Anayasanın 153.Maddesi Uyarınca Verilen İptal Kararları.....	187
i. Anayasa Mahkemesine Göre Anayasanın 153. Maddesinin Kapsamı	188
ii. Yasama Organının Anayasa Mahkemesi Kararlarına Direnmesi: Bütçe Kanunları Örneği.....	192
b. Anayasanın 153. Maddesi Karşısında İptal Kararı Yürürlüğe Girmeden Önce İptal Edilen Normun Yeniden Yasalaşmış Olması Hali	200
i. İptal Kararından Önceki Hükümlerin İptal Kararından Etkilenmemesi.....	201
ii. Mevzuat Değişmediği Halde Uygulanan İptal Kararları.....	203
B. HUKUK DÜZENİNİN ANAYASAYA UYGUN OLMAMASINDAN DEVLETİN SORUMLULUĞU.....	205
1. Yasama Organının Anayasaya Aykırı Kurallardan Doğan Sorumluluğu	206
a. Yasama Organının Anayasa Aykırı Normlardan Doğan Sorumsuzluğu.....	207
i. Devletin Yasama Faaliyetinden Sorumlu Tutulması.....	207
ii. Devletin Anayasaya Aykırı Kanundan Doğan Sorumluluğu.....	211
b. Yasama Organının Anayasaya Aykırı Normun Uygulanmış Olmasından Doğan Mağduriyetleri Giderme Sorumluluğu	214
i. Devlete Güven İlkesinin Korunması Amacıyla Yapılan Düzenlemeler.....	215
ii. Yasama Organının Anayasaya Aykırı Normdan Doğan Zararları Karşılamanması	218
2. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolunun İptal Kararlarının Uygulanmasına Etkisi	220

a. Bireysel Başvuru Yolunun İptal Kararlarının Uygulanmasında Rolü.....	221
i. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi Uygulaması.....	221
ii. Gerekçeli Karar Hakkı	224
b. Bireysel Başvuru Yolunun İptal Kararının Yasal Etki Alanı Dışında Kalanlar İçin Rolü	226
i. İptal Edilen Normun İptal Kararından Önce Hak İhlaline Neden Olması	226
ii. Anayasaya Aykırı Kanunun Uygulanmasında Bireysel Başvurunun Yeterli Olmaması	229
SONUÇ	231
KAYNAKLAR	237